

Hygiëne in de lammertijd

Zoönosen blijven riskant

Mensen die een besmetting oplopen van een schaap. Die kans is het grootst in de lammertijd. Niet dat iedere schapenhouder zich meteen zorgen moet maken, maar lichtzinnig moet er ook niet over worden gedaan.

Op de meeste schapenbedrijven begint binnenkort de lammerij. Alle drachtige ooiën zijn dan op stal en een drukke periode voor de schapenhouder breekt aan. In die tijd mag er niks misgaan. Natuurlijk, zo goed als elk schaap brengt de lammeren zelf ter wereld. Toch is een helpende hand gauw geboden. En ook na een goed verlopen spontane geboorte moeten ooi en lammeren naar het kraamhokje worden ver-

plaatst, is een flesje biest geven niet verkeerd en moeten de navels van de lammeren worden ontsmet. Kortom, als er een periode is waarin een schapenhouder zijn dieren letterlijk in handen heeft, dan is dat de lammertijd. Dat contact met dieren is niet zonder gevaar. Schapen kunnen zijn besmet met een aandoening die tevens voor mensen besmettelijk is. Zoiets heet een zoönose. Lopen schapenhouders grote risico's?

Nee. Kun je ze voorkomen? In de meeste gevallen zeker. Is het oppassen geblazen? Ja, dat wel.

STOKOUD ADVIES

Verwerpende ooiën vormen het grootste risico. Veel abortusverwekkers zijn eveneens besmettelijk voor de mens en kunnen echt enorme problemen veroorzaken. Vooral zwangere vrouwen, jonge kinderen, ouderen en mensen met verminderde weerstand zijn kwetsbaar. Het stokoude advies dat zwangere vrouwen uit de buurt van aflammerende schapen moeten blijven, staat nog als een huis. Elk jaar zijn er schapenhouders die uitslag op een of beide armen krijgen omdat ze schapen hadden verlost die achteraf besmet bleken met listeria. En de enorme Q-koortsepidemie ligt nog vers in het geheugen. Die raakte zelfs mensen die niet eens in een geiten- of schapenstal waren geweest.

Van schapen zijn heel wat 'abortus-ziekten' berucht omdat ze mensen kunnen raken. Hoe kan een schapenhouder te weten komen of zijn schapen een van die nare infecties onder de leden heeft? Wat kan en moet hij of zij dan doen om te voorkomen dat die aandoening bij dat schaap blijft en niet overgaat op mensen? *Het Schaap* sprak hierover met dierenarts René van den Brom van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Deventer.

Abortus, vroeggeboortes, te veel doodgeboren lammeren, slappe lammeren en afwijkende placenta's. Dat zijn volgens Van den Brom redenen om extra alert te zijn. Daarbij gaat het niet om een enkel incident. "Als een ooi met veel moeite een dikke eenling brengt die achterstevoren lag, is het logisch dat die in het begin wat slap is. Maar normale en vlot geboren

Als een ooi aflammt, is een helpende hand gauw geboden. Maar dat is wel een moment waarop ziektekiemen, die ook mensen kunnen besmetten, massaal kunnen vrijkomen.

lammeren moeten snel staan en gaan drinken”, zegt Van den Brom. Ook zijn er elk jaar wel mooi uitgegroeide lammeren die, helaas, dood worden geboren. Zolang het aantal tot enkele lammetjes beperkt blijft, is er meestal niet direct reden tot zorg. Bij vroeggeboortes idem. Zoiets kan een enkele keer gebeuren. Of er meer aan de hand is, is vooral een kwestie van goed opletten, zo zegt Van den Brom. “Denk aan de combinatie van dingen. Veel doodgeboren lammeren, een paar slappe lammeren en een nageboorte waarvan de vliezen niet helder zijn maar rood of waarop je bijvoorbeeld pus ziet. Dan kan het mis zijn. Bij alles wat niet normaal is, moet er een belletje gaan rinkelen.”

TWIJFEL

Van den Brom adviseert bij twijfel de dierenarts te bellen. Die zal waarschijnlijk gaan vragen of de schapen verder gezond zijn, of er eerder al problemen waren, om hoeveel dieren het gaat, of het alleen jonge ooiën betreft, of er schapen zijn aangekocht, welke vaccinaties er zijn uitgevoerd en of er mensen ziek zijn geworden die in contact met de schapen zijn geweest. Meestal zal de dierenarts aanraden een nageboorte en/of dood lam naar de Gezondheidsdienst op te sturen voor onderzoek. De uitslag, na enkele dagen, is bepalend voor wat er daarna moet gebeuren.

Vooraf aan die uitslag vergaande maatregelen nemen, is niet zinvol. Van den Brom: “Als een ooi verwerpt, komen de meeste ziektekiemen vrij. Maar in de dagen ervoor vuilt een ooi ook al wat. Dan ligt ze niet stil en verspreiden de ziektekiemen zich al. Het is verstandig de plek waar de ooi heeft verworpen, goed mechanisch te reinigen en te ontsmetten en de ooi apart te zetten van andere schapen. Zorg ervoor dat er geen andere mensen bij in de buurt komen.

Preventie

- Nieuwe schapen altijd eerst minimaal vier weken in quarantaine
- Bezoekers altijd bedrijfskleding en bedrijfslaarzen aan
- Houd stalkleding in de stal en draag die niet in huis
- Zet voor elke staldeur een ontsmettingsbak
- Zorg voor schone en droge aflammerruimte en kraamhokken
- Stagiairs goed voorlichten
- Pak voor elke verlossing of inwendige controle van een ooi een emmer met desinfectiemiddel. Maak daarmee eerst de achterhand van de ooi schoon
- Gebruik wegwerphandschoenen bij verlossingen, zeker als u twijfelt of alles wel in orde is
- Na elke verlossing handen wassen met desinfecterende zeep of gewone zeep en daarna wassen met desinfecterende lotion
- Gooi verlostouwtjes na elke verlossing weg of ontsmet ze
- Doe dode lammeren en nageboortes in afsluitbare kadaverton en voer ze af voor destructie
- Desinfecteer navels van pasgeboren lammeren
- Eet en drink niet in de schapenstal
- Zwangere vrouw niet in schapenstal. Bedrijfskleding ook niet door zwangere vrouw laten wassen
- Biestflesje eerst goed schoonmaken voordat een volgend lam eruit mag drinken

Maar geen illusies: de ziektekiemen verdwijnen niet. Je zorgt er wel voor dat de infectiedruk verlaagt.”

Pas als de uitslag reden tot zorg geeft, is er een goed plan van aanpak nodig. Dat kan het beste in overleg met de dierenarts worden opgesteld. Zo vergt chlamydia een lange adem want die besmetting blijft in de dieren achter en is daardoor vrijwel niet van het bedrijf te krijgen. Toxoplasma is meestal eenmalig en treft vooral jonge ooiën.

VERANTWOORDELIJK

Gelukkig zal het in verreweg de meeste gevallen niet zo’n vaart lopen. De Gezondheidsdienst krijgt elk jaar minder inzendingen voor secties. Wel zijn er elk jaar in deze tijd vrij veel telefoontjes van schapenhouders die er niet helemaal gerust op zijn. Het is dus niet duidelijk of het aantal besmettingen onder mensen, veroorzaakt door schapen, toeneemt. Uiteraard laten we hier de Q-koorts even

buiten beschouwing. Die was van een andere orde.

Desondanks, Van den Brom zegt dat schapenhouders niet lichtzinnig over zoonosen moeten denken. “Elke schapenhouder is verantwoordelijk. Voor zichzelf, zijn gezin en stagiairs, maar ook voor de omgeving en voor erfbetreders.” Wanneer een veehouder bezorgd moet worden, is niet eenvoudig aan te geven. Een griepig gevoel aan het einde van de lammerperiode kan ook een reactie zijn op de vermoeiende weken met weinig nachtrust. Aan de andere kant: die vermoeidheid leidt tevens tot minder weerstand. Besmettingen krijgen meer kans bij een lagere weerstand. In alle gevallen geldt wel: als er twijfel is, even de huisarts bellen en melden dat u schapen heeft en eventuele uitslagen van de dieren doorgeven.

VOORKOMEN

Tot slot de preventie. Voorkomen dat een ziekteverwekker van een schaap naar een mens kan overgaan. Daar is veel mogelijk (zie kader ‘Preventie’). Verhindert dat ziektes het bedrijf binnenkomen. Hygiënisch werken. Met een collega-schapenhouder of de dierenarts eens rustig het hele bedrijf en werkmethode doorlopen. Het helpt allemaal. Zoonosenvrij bestaat niet. Het risico is ook niet erg groot. Maar de gevolgen kunnen heel vervelend zijn. <<

Nieuwe vlugge test

Snel willen weten of er mogelijk een besmettelijke abortus onder uw schapen zit? De Gezondheidsdienst voor Dieren heeft sinds kort een nieuwe test. Daarvoor is alleen een diepe zogeheten swab (een lange wattenstaaf) van achter in de keel van een verworpen vrucht nodig. De test is goedkoper dan een sectie van de verworpen vrucht, maar geeft ook alleen een eerste indicatie. Meer informatie: www.gddiergezondheid.nl.